

Діагностика особливостей спілкування

Дитячим психологам давно відомо, що і розвиток розумових якостей, зокрема внутрішнього плану дій, і рівень довірливої регуляції діяльності, тобто вирішальні для успішного навчання параметри, прямо залежать від рівня спілкування з дорослим. Тож саме від нас, дорослих, залежить, на якому рівні опиниться та чи та дитина.

Людмила ГРИЦЕНОК,
науковий співробітник лабораторії психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, м. Київ

Втішає, що нинішня Нова українська школа враховує ці важливі аспекти розвитку дитини. Адже донедавна «серйозні й розумні» дорослі часто-густо не дбали про оптимальний для старшого дошкільника позаситуативно-особистісний рівень спілкування. Переймалися такими важливими предметами, як букви та цифри, а не «балаканиною» про події життя дитини, батьків, інших людей, почуття та враження.

Освітня реформа в Україні, особливо Нова українська школа, ґрунтується на принципі підтримки й розвитку процесів взаємодії та спілкування всіх учасників освітнього процесу.

Це є її сильною стороною, що підтримує природні процеси розвитку дитини, а на етапі дошкільного віку забезпечує, окрім усього, збереження її здоров'я.

Роль спілкування

Ніхто не заперечить, що спілкування — один із найважливіших чинників загального психічного розвитку дитини. Уже з віку двох місяців немовлята вступають у взаємодію з дорослими, розвивають особливу активність («комплекс пожвавлення»), об'єктом якої є дорослий, і прагнуть привернути увагу дорослого, щоб самим стати об'єктом такої самої активності з його боку.

Комплекс пожвавлення — це перший акт поведінки, акт виокремлення дорослого й перший акт спілкування, спроба впливати на дорослого.

Тема номера

(«ОЗСД-Д») автори пропонують розглядати розподіл уваги до того чи того змісту спілкування між членами сім'ї, а також співвідношення комунікативних ситуацій, відданих персонажу «Нікто» і сім'ї загалом.

Показники, що відображають особливості змісту спілкування батьків із дітьми, ранжують. Попередньо розраховують середні арифметичні бали за кожною групою шкал (сферою змісту спілкування), які потім розташовують в послідовності від більшого до меншого, їм присвоюють ранги від першого до четвертого, тобто найменшому значенню рангу (1) відповідає найбільший ступінь вираженості того чи того змісту в спілкуванні.

Водночас з'являється можливість виділити переважні поєднання тих чи тих різновидів змісту спілкування.

За підсумками ранжування в дорослого визначається індивідуальне поєднання різновидів змісту спілкування в його реальній взаємодії з дитиною.

Ці дані зіставляють із результатами дитячого тесту-опитувальника, в якому аналогічно, завдяки застосуванню процедури ранжування, вже з точки зору дитини виявляють співвідношення різновидів змісту спілкування, який пропонують їй батьки.

«Батьківська»

анкета-опитувальник «ОЗСД-Б»

Опитувальник містить десять номінальних шкал по чотири твердження в кожній. Завдання представлені у вигляді 40 закритих тверджень, що стосуються певного змісту спілкування дорослого з дитиною.

Психолог чи вихователь у процесі прямого опитування пропонує батькам чотири варіанти відповідей, що відображають міру того, як часто вони у взаємодії з дітьми обговорюють ту чи ту тему.

Оцінки фіксують на бланку, що містить 40 пронумерованих клітинок. Для запису відповідей використовують 4-бальну шкалу, за допомогою якої батьки відзначають міру вираженості оцінюваної якості.

Якщо ту чи ту тему, представлену в комунікативному досвіді дорослого, обговорюють із дітьми часто, то у відповідній графі аркуша відповідей дорослий ставить два плюси: «+ +»; якщо обговорюють, але нечасто — один плюс «+»; якщо про щось говорять зрідка — один мінус «-»; якщо ніколи — два мінуси «- -».

Обробка даних «ОЗСД-Б»: спочатку обчислюють алгебраїчну суму плюсів і мінусів за кожною шкалою. Потім підсумовують результати й співвідношення чотирьох сфер змісту спілкування.

Психодіагностика вкрай важлива для того щоб на її основі можна було розробляти індивідуальні програми як для дітей, так і для батьків. Звісно, що наведений перелік не є вичерпним. Кожна методика, яку обирають для таких різновидів досліджень має бути зрозумілою як самому психологу, так і дитині, що своєю чергою забезпечить валідність результатів.

Використані джерела

1. Горецька О. В. Психологічні умови оптимізації спілкування батьків з дітьми дошкільного віку: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2011.
2. Диагностика выявления проблем в детско-родительских отношениях: методическое пособие. Ангарск; Иркутск: УМЦ РСО, 2017.
3. Лисина М. И., Галигузова Л. Н. Становление потребности детей в общении со взрослыми и сверстниками. Исследования по проблемам возрастной и педагогической психологии / под ред. М. И. Лисиной. Москва, 1980.
4. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения. Научно-исследовательский институт общей и педагогической психологии Академии педагогических наук СССР. Москва: Педагогика, 1986.

